

บทที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยประกอบด้วย การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น การเลือกพื้นที่วิจัย การเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก การเก็บข้อมูลภาคสนาม แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การเสนอผลการวิเคราะห์ การบูรณาการเว็บไซต์เครือข่ายสังคมเพื่องานทางวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

ศึกษางานวิจัย และ เอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ภาษา วัฒนธรรม และเพลงขับสายแปง ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง เพื่อทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยนี้กับงานวิจัยที่ได้ดำเนินการมาแล้ว

2.2 เลือกพื้นที่วิจัย

คณะผู้วิจัยประสงค์ให้งานวิจัยนี้มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับโครงการวิจัย “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (Ethnicity Language Culture and Ethnic Tourism Development) ซึ่งดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยของ ‘กลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์’ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัย มหิดล (2552-2554) จึงกำหนดพื้นที่เป็นจังหวัดนครปฐม ที่ หมู่ 9 บ้านสะแกราย ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เนื่องจากมีความน่าสนใจดังนี้

- บ้านสะแกราย ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นหมู่บ้านเก่าแก่และมีตำนานสืบเนื่องมาจากชนเผ่าไททรงดำ เป็นหมู่บ้านชาวไทยโซ่งที่ตั้งถิ่นฐานมาเก่าแก่กว่า 100 ปี (กิ่งแก้ว มรกฏจินดา, 2550 : 46) ประชากรส่วนใหญ่ 90 เปอร์เซ็นต์เป็นชาติพันธุ์ไทยโซ่งแต่ดั้งเดิม
- บ้านสะแกราย มีปราชญ์ชาวบ้านที่ได้บันทึกข้อมูลเพลงขับสายแปงไว้ ที่สำคัญคือ คุณแม่บุญสม มียอด (อายุ 74 ปี) คุณลุงจรรย์ จอมบุญ (ลุงจรรย์ได้บันทึกเพลงขับสายแปงเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ด้วยตัวหนังสือไทยดำ ท่านเสียชีวิตเมื่อปี 2526 ขณะอายุได้ 50 ปี และสมุดบันทึกเล่มนั้นได้ตกทอดมาถึงลูกหลาน) สะแกรายยังมีผู้ที่สามารถขับสายแปงได้ เช่น คุณแม่บุญสม มียอด คุณตากอง จอมบุญ (อายุ 77 ปี) คุณยายพูน จอมบุญ (อายุ 83 ปี)
- ชุมชนบ้านสะแกราย มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม แม้นจะอยู่ใกล้กับตัวเมือง ชุมชนก็ยังคงรักษาวัฒนธรรมที่สำคัญของไทยโซ่งเอาไว้ได้ เช่น ภาษา การแต่งกาย ประเพณี การละเล่น การทำหัตถกรรม เช่น ทอผ้า เครื่องจักสาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้มีการจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาการเรียนรู้ของไทยโซ่ง ตั้งอยู่ที่วัดสะแกราย

นอกจากพื้นที่ชุมชนบ้านสะแกรายแล้ว โครงการวิจัยได้ศึกษาชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดนครปฐมอีก 4 ชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลเทียบเคียง ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านหัวถนน ตำบลดอนพุทธา อำเภอดอนตูม 2) ชุมชนบ้านเกาะแรด ตำบลบางปลา อำเภอบางเลน 3) ชุมชนบ้านดอนทอง ตำบลดอนข่อย อำเภอ กำแพงแสน และ 4) ชุมชนบ้านไผ่หูช้าง ตำบลไผ่หูช้าง อำเภอบางเลน นอกจากนี้ชุมชนไทยโห่งในจังหวัด นครปฐมแล้ว ข้อมูลวัฒนธรรมเพลงขับสายแปงในจังหวัดอื่นๆ ได้นำมาศึกษาและเทียบเคียงด้วยเช่นกัน เช่น ชุมชนไทยโห่งเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนไทยโห่งบ้านดอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี ชุมชนไทย โห่งบ้านหัวเขาเงิน จังหวัดราชบุรี ชุมชนไทยโห่งบ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย และ ไทยโห่งบ้านบางหมาก จังหวัดชุมพร

2.3 เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีความสำคัญ และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

2.3.1 *กลุ่มผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน* เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของ หมู่บ้าน สภาพเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตโดยภาพรวมของบ้านสะแกราย ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญได้แก่ คุณบุญสม มียอด คุณทอง จอมบุญ คุณโน กิ่งทอง คุณสมบุรณ์ อารี คุณวิทยา มียอด คุณทองผิน จอมบุญ คุณอนุชา จอมบุญ คุณเจษฎา เจริญผล

2.3.2 *พ่อขับแม่ขับเพลงขับสายแปง* จากการลงพื้นที่ที่บ้านสะแกรายเบื้องต้น พบว่า ที่ผู้ขับเพลง สายแปงได้อย่างน้อย 3 ท่าน คือ คุณแม่บุญสม มียอด คุณยายพูน จอมบุญ และคุณตากอง จอมบุญ

2.3.3 *สมาชิกในชุมชนประมาณ 3 ช่วงอายุ* คือ วัยหนุ่มสาว (18-35 ปี) วัยกลางคน (45-55 ปี) และวัยสูงอายุ (65 ปีขึ้นไป) ที่สามารถให้ข้อมูลและความคิดเห็น เกี่ยวกับสภาพโดยรวมของหมู่บ้าน สะแกราย เช่น ประวัติความเป็นมา เศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม และความคิดเห็นเกี่ยวกับ เพลงขับสายแปง ในมุมมองของแต่ละวัย

2.3.4 *หน่วยงานสำคัญ* เพื่อทราบข้อมูลสภาพโดยทั่วไปของชุมชน ตลอดจนงานประเพณี วัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลดอนยายหอม อ.เมือง จ. นครปฐม, วัดสะแกราย, ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านสะแกราย, ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำบ้านสะแกราย, ศูนย์ วัฒนธรรมไทยดำ ต.สระสีมูม, สมาคมไทยดำประเทศไทย, องค์การบริหารส่วนตำบลสระสีมูม อ. กำแพงแสน จ.นครปฐม, โรงเรียนวัดไผ่หูช้าง ต.ไผ่หูช้าง อ.บางเลน จ.นครปฐม

2.4 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

งานวิจัยเป็นการเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยใช้การสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และการ สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม เพื่อรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัย โดยรวบรวม และจัดหมวดหมู่ข้อมูลออกเป็น ดังนี้

2.4.1 *รูปแบบข้อมูล* มี 4 ลักษณะ คือ 1) ข้อความ มาจากการจดบันทึกประเด็นศึกษาต่าง ๆ ที่ ได้พบจากภาคสนามจริง 2) ภาพถ่าย ภาพจากกล้องดิจิตอล 3) เสียง จากการบันทึกเสียงในประเด็นที่

สนใจ เช่น บทร้อง บทสวดในการประกอบพิธีกรรม การออกเสียงภาษา เสียงเครื่องดนตรี เป็นต้น 4) ภาพเคลื่อนไหว จากการบันทึกวิดีโอ โดยกล้องวิดีโอดิจิทัล การบันทึกเหตุการณ์ด้วยกล้องวิดีโอ นั้น ให้ความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถถ่ายทอดความรู้สึก และรายละเอียด ของประเด็นที่กำลังศึกษาอยู่ได้ดี

2.4.2 หมวดหมู่ข้อมูล มีดังนี้ 1)นิเวศวิทยา เก็บข้อมูลเกี่ยวกับ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน 2)ประชากร เก็บข้อมูลเกี่ยวกับ จำนวนประชากร ชาย/หญิง คนแก่/หนุ่ม. สาม/เด็ก การแต่งกาย เป็นต้น 3)ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน รวมทั้งการเก็บประวัติบุคคล ด้วย 4)โครงสร้างทางสังคม ผู้มีบทบาทสำคัญในหมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโส ผู้นำทางด้านความเชื่อ เป็นต้น 5)การแต่งงาน ครอบครัว และระบบเครือญาติ 6)ความเชื่อ ศาสนา ค่านิยม และโลกทัศน์ 7)เศรษฐกิจ เช่น การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย เป็นต้น 8)เทคโนโลยี เช่น การประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องใช้ การสร้างบ้าน เป็นต้น 9)ความเจ็บป่วย การรักษาโรค และสุขภาพอนามัย 10)การศึกษาและการขัดเกลาทางสังคม 11)ภาษาและการสื่อสาร เช่น ระบบเสียง ไวยากรณ์และความหมาย เป็นต้น 12)อาหารและโภชนาการ 13)ศิลปะ การประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ที่มีความงดงาม เช่น การทอผ้า การประดิษฐ์เครื่องจักสาน เป็นต้น 14)นันทนาการ เช่น ดนตรี บทเพลง นิทาน เรื่องเล่า การละเล่น 15)การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

2.5 แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาเรื่องของการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดผ่านงานศิลปะ ซึ่งนับว่า เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่นำไปสู่ภาพสะท้อนทางสังคมวัฒนธรรมที่ดีประการหนึ่ง อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผูกติดอยู่กับทางด้านประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทยส่วนหนึ่ง ความคิดที่ถูกถ่ายทอดผ่านงานศิลปะอาจแฝงและสะท้อนให้เห็นภาพของสภาวะความคิดที่ผูกติดกับประวัติศาสตร์อันสามารถเชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการทางอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ก็อาจเป็นไปได้ การศึกษาประเด็น “วัฒนธรรมไทยโซ่ง: ภาพสะท้อนผ่านเพลงขับสายแปง” จึงเป็นการศึกษาและวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล อันได้แก่ การนำเนื้อหาของเพลงมาเทียบเป็นประสบการณ์ทางความคิดนำไปสู่ภาพสะท้อนที่สร้างเหตุการณ์ (incidents) จากนั้นจึงได้ประมวลข้อมูลจัดแบ่งเป็นประเภทของข้อมูลและคุณลักษณะต่าง ๆ ไว้เป็นหมวดหมู่ ทั้งนี้เพื่อการศึกษา วิเคราะห์ หรือสังเคราะห์ เพื่อเลือกค้นหาเหตุการณ์ที่เป็นกุญแจดอกสำคัญที่นำไปสู่คำตอบหรือความหมายที่สามารถสะท้อนให้เห็นภาพแห่งวัฒนธรรมอันก่อเกิดขึ้นจากระบบความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์

การศึกษาแบ่งประเด็นการวิเคราะห์ได้เป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1) ประเด็นด้านมานุษยวิทยาการดนตรี (Ethnomusicology)

ประเด็นทางด้านมานุษยวิทยาการดนตรี เป็นประเด็นที่มุ่งศึกษาตัวเพลงขับสายแปงโดยเฉพาะ เน้นการศึกษาองค์ประกอบของเพลงขับสายแปงในแง่มุมต่าง ๆ โดยใช้วิธีทางมานุษยวิทยาการดนตรี ซึ่งเป็นแนวการศึกษาดนตรีที่ดำเนินไปในยุคปัจจุบัน ดำรงอยู่ในสังคมใดสังคมหนึ่ง

2) ประเด็นทางด้านวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies)

การศึกษาประเด็นทางด้านวัฒนธรรมศึกษา เน้นพิจารณาเนื้อหาความหมายของเพลงขับสายแปงที่มีความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม วิถีชีวิต อันสะท้อนภาพความคิดตลอดจนลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง

2.6. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.6.1 วิเคราะห์องค์ประกอบและโครงสร้างเพลงขับสายแปง

2.6.2 วิเคราะห์เนื้อหาและความหมายในบทเพลงขับสายแปง

2.6.3 วิเคราะห์บทบาท หน้าที่ และสถานภาพของเพลงขับสายแปงที่มีต่อชุมชนไทยโซ่งบ้านสะแกรายในปัจจุบัน

2.6.4 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและวิถีการดำรงอยู่ของเพลงขับสายแปงที่บ้านสะแกรายกับแนวโน้มทางสังคมในยุคข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน

2.7 การเสนอผลการวิเคราะห์

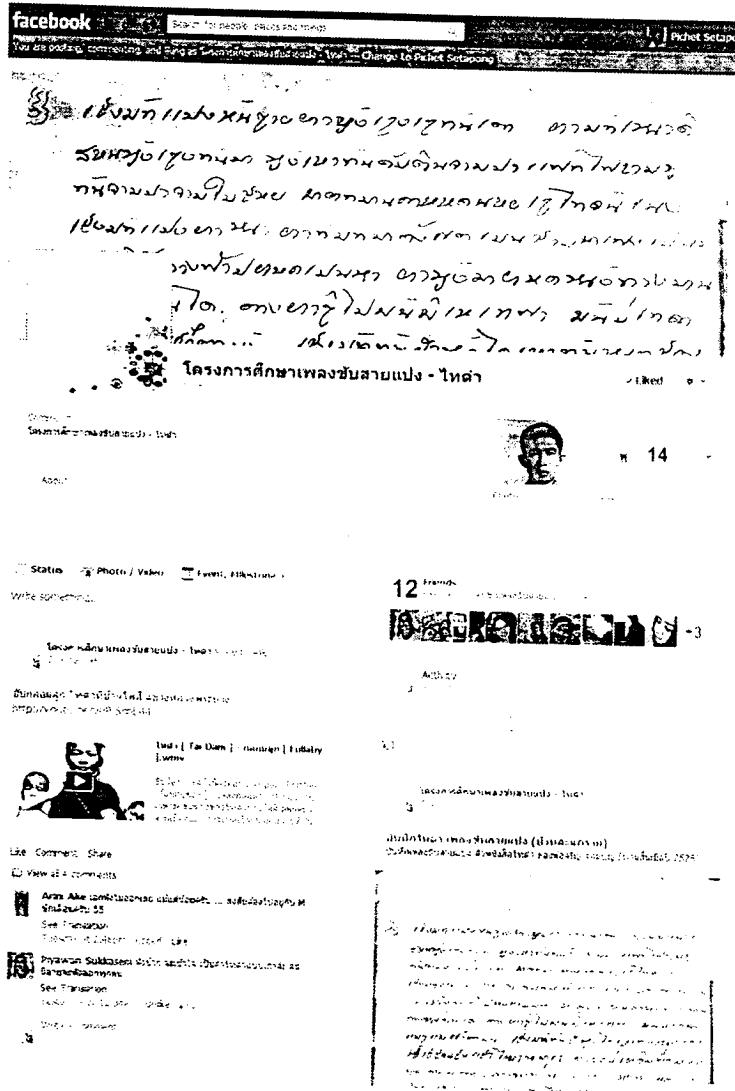
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ภาพสะท้อนวัฒนธรรมไทยโซ่งผ่านเพลงขับสายแปงเป็นการบรรยาย แบ่งเนื้อหาออกเป็นสองส่วนหลัก คือ เนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านมานุษยวิทยาการดนตรี (Ethnomusicology) ในบทที่ 4 และประเด็นทางด้านวัฒนธรรมศึกษาเพื่อนำเสนอความหมายและภาพสะท้อนที่อยู่ในเพลงขับสายแปงในบทที่ 5 ส่วนในบทที่ 6 เป็นการประมวลความคิด และเสนอแนวทางบูรณาการไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ ในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมไทยโซ่ง

2.8 การบูรณาการเว็บไซต์เครือข่ายสังคม (Social Networking Web Sites) เพื่องานวัฒนธรรม

บูรณาการนำเว็บไซต์เครือข่ายสังคม (Social Networking Web Sites) เฟซบุ๊ก (Facebook) มาเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมใน 2 ลักษณะ คือ

1) ใช้เก็บข้อมูลวัฒนธรรมเพลงขับสายแปง และบริบทที่เกี่ยวข้อง

2) ใช้เป็นชุมชนออนไลน์ที่สนใจและแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องชาติพันธุ์ไทยโซ่งและเพลงขับสายแปง

ภาพที่ 2-1 หน้าเฟสบุ๊กของโครงการศึกษาเพลงขับสายเป๋ง – โทดำ (28 มิถุนายน 2555)

2.9 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

- โท กลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อาศัยอยู่นอกประเทศไทย เช่น โทดำ โทขาว ในประเทศเวียดนาม
- ไทย กลุ่มชนที่พูดภาษาตระกูลไทที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย เช่น ไทยโซ่ง ไทยพวน ไทยยวน เป็นต้น
- ไทยโซ่ง กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทย มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันว่า ลาวโซ่ง ลาวโซ่งดำ ไทยทรงดำ ผู้ไทยดำ เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนตอนกลาง ต่อมาอพยพมาตั้งหลักแหล่งที่เมืองแกง หรือปัจจุบันคือเดียนเบียนฟู (ตอนเหนือของประเทศเวียดนาม) อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยครั้งแรกในปี พ.ศ.2322 และต่อ ๆ มาอีกหลายครั้ง การตั้งรกรากในประเทศไทยเริ่มที่จังหวัดเพชรบุรี ต่อมาได้มีการโยกย้ายไปหาที่ทำกินใหม่ในบริเวณใกล้เคียง เช่น จังหวัด

	ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร เป็นต้น (สมทรง บุรุษพัฒน์ และคณะ. 2554, น.78-79)
ภาษาไทยโซ่ง	ภาษาที่พูดโดยกลุ่มชาติพันธุ์ไทยโซ่ง เป็นภาษาที่คล้ายกับภาษาไทยดำ เพราะมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน
ไทยดำ	กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นบรรพบุรุษของชาวไทยโซ่ง เดิมมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศจีนตอนกลาง
ภาษาไทยดำ	ภาษาที่คล้ายกับภาษาไทยโซ่ง ใช้พูดและเขียนนอกประเทศไทย เช่น ประเทศเวียดนาม ประเทศลาว เป็นต้น

2.10 สรุปบทที่ 2

ขั้นตอนแรกคือการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับงานวิจัย และเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการทบทวนวรรณกรรม และใช้ข้อมูลพื้นที่ในโครงการวิจัย “ชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชาติพันธุ์” (Ethnicity Language Culture and Ethnic Tourism Development) ซึ่งดำเนินการโดยคณะผู้วิจัยของ ‘กลุ่มวิจัยภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์’ สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้พื้นที่บ้านสะแกราย ตำบลดอนยายหอม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ข้อมูลหลัก และใช้ข้อมูลอีก 4 ชุมชนในจังหวัดนครปฐม เป็นข้อมูลเทียบเคียง ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านหัวถนน 2) ชุมชนบ้านเกาะแรด 3) ชุมชนบ้านดอนทอง และ 4) ชุมชนบ้านไผ่หูช้าง รวมถึงข้อมูลในจังหวัดอื่นๆ ด้วย ได้แก่ ชุมชนไทยโซ่งเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ชุมชนไทยโซ่งบ้านดอนมะนาว จังหวัดสุพรรณบุรี ชุมชนไทยโซ่งบ้านหัวเขาจีน จังหวัดราชบุรี ชุมชนไทยโซ่งบ้านนาป่าหนาด จังหวัดเลย และ ไทยโซ่งบ้านบางหมาก จังหวัดชุมพร ข้อมูลที่ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ 1) ข้อมูลเพลงขับสายแปงในแง่มุมทางด้านดนตรี และ 2) ข้อมูลเพลงขับสายแปงในแง่มุมทางด้านวัฒนธรรม ขั้นตอนต่อไป คือ การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักเช่นกัน คือ 1) การวิเคราะห์ประเด็นด้านมานุษยวิทยาการดนตรี (Ethnomusicology) และ 2) การวิเคราะห์ประเด็นทางด้านวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) จากนั้นจึงประมวลความคิดในการบูรณาการเว็บไซต์เครือข่ายสังคม (Social Networking Web Sites) เฟซบุ๊ก (Facebook) เพื่องานทางด้าน อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมในกระบวนการทัศน์ใหม่